

Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Ders 10: Birinci Ara Devir ve Orta Krallık

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi

Arkeoloji Bölümü

Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

Birinci Ara Devir c. MÖ 2046-2040

9-10.
Sülaleler

Birinci Ara dönem olarak adlandırılan dönem, Eski Krallık ve Orta Krallık arasında bir geçiş dönemidir.

II. Pepi'nin ardından Mısır ekonomisinde büyük bir çöküş dönemi başlar. Bu dönemden itibaren Mısırın tamamına hakim bir güç ortadan kalkmaya ve bazı bölgelerde daha lokal yöneticiler ön plana çıkmaya başlar. Bu düşüşün tek bir sebebi yoktur. 6. sülalenin sona ermesinde çeşitli ekonomik ve politik faktörler yer almaktadır. Örneğin II. Pepi'nin piramidi inşa edilen son anıtsal eserdir ve ondan sonra yaklaşık 100 yıllık bir dönemde de o kadar büyük bir inşaat yapılmamıştır. Bu dönemde ayrıca Memphis'deki soylulara ait mezarların da boyutları küçülmüş, birçok mezarın sadece mezar odasında duvar süslemeleri yapılabilmektedir. Takip eden sülalelerde de tüm Mısır'a hakim olabilecek bir politik güç organizasyonu gözlemlenememiştir.

Herakleopolis'in yöneticilerinden birisinin Memphis'deki Mısır hükümdarlığını ele geçirmesi, Eski krallığın sonunu getirmiştir. Bu dönem ilk geçiş dönemi / 1. ara dönem olarak bilinmektedir. Bu dönem, güney ve kuzey Mısır'ın hâkimiyeti için mücadelelerle geçen kısa bir dönemdir. Bu döneme ait krali anıtlara baktığımızda bunların sayıca diğer dönemlere nazaran çok az olduğunu görürüz. Oysa Yukarı Mısır ve krali olmayan anıtlar göz önüne alındığında da birinci ara devir, Mısır tarihinin bu açıdan en bol esere sahip dönemi olarak öne çıkmaktadır. 1. Ara devir olarak bilinen bu dönem Eski krallık ve Orta krallık arasında kalan dönemi kaplayan dönemdir ve bu dönem aynı zamanda Eski krallık ve Orta krallık arasında doğrudan bir kronolojik bağ olmadığını göstermektedir.

Bu dönemde kuzeyde Herakleopolis'de yerleşen bir sülale kuzey Mısır'ı hakimiyeti altına almış durumdadır. (9 ve 10. sülaleler) Güneyde, merkezi Thebes'de olan diğer bir sülale ise Güney Mısırın hakimiyetini kontrol altına almıştır (11. sülale). Herakleopolis'deki sülalelerle ilgili Mısır kaynaklarında çok fazla bilgi bulunmamaktadır.

Birinci Ara Devir c. MÖ 2046-2040

9-10.
Sülaleler

SANAT

Bu dönemde sanatın gelişimine bakacak olursak Yukarı Mısır'da Thebes kaynaklı bir sanatsal gelişimin oluşmaya başladığı görülür. Kendine özgü özellikleri olan bu sanatta erkek ve kadın figürlerinin tasvirlerinde dikkat edilen çeşitli noktalar göze çarpar. Örneğin kabartmalı tasvirlerde yüksek kabartma olan alanlar ve derin oyuklarla belirlenen bölgeler arasında bir kontrast sağlanmaktadır. Kazıma olarak yapılan detaylar da önemlidir. Onun dışında bazı elemanlar diğerinin üzerine yapılarak figürlerde bir perspektif sağlanmıştır. Gözler her zaman büyük yapılarak yüzde önemli bir alan kaplamaktadır. Kabartmalı örneklerde göz çevresi kabartma olarak yapılmış bir hat ile belirlenmektedir. Erkek figürlerinde maskülen bir hava hiç yoktur. 11. sülalenin en önemli kralı olan Nebhepetra Montuhotep dönemine gelindiğinde artık Thebes'e has bir sanat stili oluşmuş durumdaydı.

Inkurnakht ve karısının steli.
Naga eed-Der'de ele geçmiş.
Kireçtaşı. H: c. 77cm
Birinci Ara Devir.
British Museum.

Birinci Ara Devir c. MÖ 2046-2040

9-10.
Sülaleler

First Intermediate Period Egyptian art

Kireçtaşı kabartma.
Dendera.
H. 43cm
Birinci Ara devir.
British Museum.

Maati'nin Mezar Steli
Tarif (?)
Kireçtaşı
H. 43cm
Birinci Ara devir.
II. Mantuhotep Dönemi (erken)
Metropolitan Museum of Art.

Birinci Ara Devir c. MÖ 2046-2040

9-10.
Sülaleler

Kabartmalı tasvirlerde yüksek kabartma olan alanlar ve derin oyuklarla belirlenen bölgeler arasında bir kontrast sağlanmaktadır. Kazıma olarak yapılan detaylar da önemlidir. Onun dışında bazı elemanlar diğerinin üzerine yapılarak figürlerde bir perspektif sağlanmıştır. Gözler her zaman büyük yapılarak yüzde önemli bir alan kaplamaktadır. Kabartmalı örneklerde göz çevresi kabartma olarak yapılmış bir hat ile belirlenmektedir. Erkek figürlerinde maskülen bir hava hiç yoktur.

II. Mantuhotepi gösteren stel.
Arkasında eşi Kemsit var.
Kemsit'in Deir el Bahri'deki mezar
Odasında ele geçti. II. Mantuhotepi'n
Mezar Kompleksinde.
H: 68 cm
Kireçtaşı.
British Museum.
I. Ara dönem.

Birinci Ara Devir c. MÖ 2046-2040

9-10.
Sülaleteler

Orta Krallık

11. Sülale (Kuzey ve Güneyin Birleşmesinden Sonra)

Mentuhotep II Nebhetepre (MÖ 2046-1995)

Mentuhotep III Sankhkare (MÖ 1995-1983)

Mentuhotep IV Nebtawyre (MÖ 1983-1976)

Kim oldukları bilinmeyen kişiler:

Intef Qakare

Iyibkhenetre

Segersen

12. Sülale

Amenemhat I Sehetepibre (MÖ 1976-1947)

Senusret I Kheperkare (MÖ 1956-1911/10)

Amenemhat II Nubkaure (MÖ 1914-1879/76)

Senusret II Khakheperre (MÖ 1882-1872)

Senusret III Khakaure (MÖ 1872-1853)

Amenemhat III Nimaatre (MÖ 1853-1806/05)

Amenemhat IV Maakherure (MÖ 1807/06-1798/97)

Sobekneferu Sobekkare (MÖ 1798/97-1794/93)

Orta Krallık Dönemi Yerleşmelerini Gösteren Mısır Haritası

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

11. Sülale

II. Matuhotep

Güney ve kuzey arasında süren mücadeleler sonunda Thebes krallarından II. Nebhepetra Montuhotep (M.Ö. 2046 – 1795), Herakleopolis tahtını ele geçirerek tüm Mısır'a hakim olmayı yeniden başarmış ve 11. Sülaleyi başlatmıştır. 11. sülalenin başıyla da Orta Krallık olarak adlandırılan dönem başlar. Orta krallığın başlaması, Mısırda var olan düzenlerin bir anda değişmediğini göstermektedir. Sanat, politika ve arkeolojik açıdan değerlendirildiğinde de keskin bir değişim gözlenmemektedir.

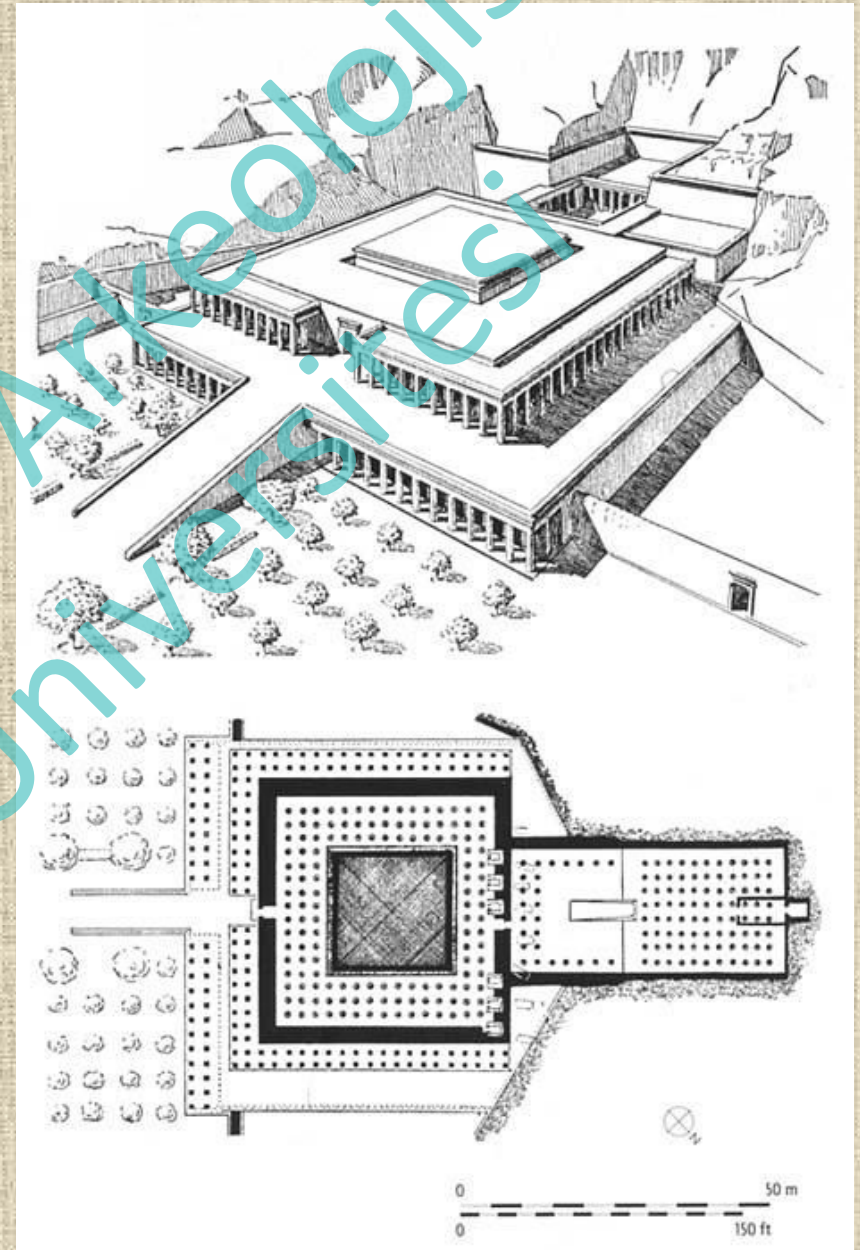
Montuhotep'in önderliğinde tekrar önemli bir merkez haline gelen Thebes, aynı zamanda şahin tanrısı Montu'nun da kült merkezidir. Montuhotep ile birlikte, tanrı Montu yanında Thebes'in yerel tanrısı olan Amun Ra'nın da 11. sülale dönemindeki önemi artmıştır. Amun – Ra zaman içerisinde Montu'dan daha da öne çıkarak Mısır uygarlığının en önemli ve güçlü tanrılarından birisi haline gelmiştir.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

II. Mantuhotep'in Mezar Anıtı Deir el Bahri

Montuhotep, mezarını sülalenin diğer kralları gibi el Tarif'de değil de Deir el Bahri isimli yerde inşa ettirmiştir. Yapımı çok uzun yıllar alan bu mezara kralın gömülüp gömülmediği tam olarak bilinmese de eşlerinin mezarları bu kompleks içerisinde ele geçmiştir. Burada Beşi olgun birisi de genç kıza ait 6 kadının mezarları bulunmuştur. Mezarın çeşitli yapım evreleri olup kraliçelerin en eski evreye ait olduğu anlaşılmıştır.

Mantuhotep'in mezar anıtı kendinden önce gelen ve mezarları el Tarif'de bulunan krallara göre daha büyükse de yine de geniş avlusu ile aynı Thebes geleneğinin bir devamı olarak yapılmıştır ve piramit yapısı içermez.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

II. Mantuhotep'in Mezar Anıtı Deir el Bahri

Orta Krallık

c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

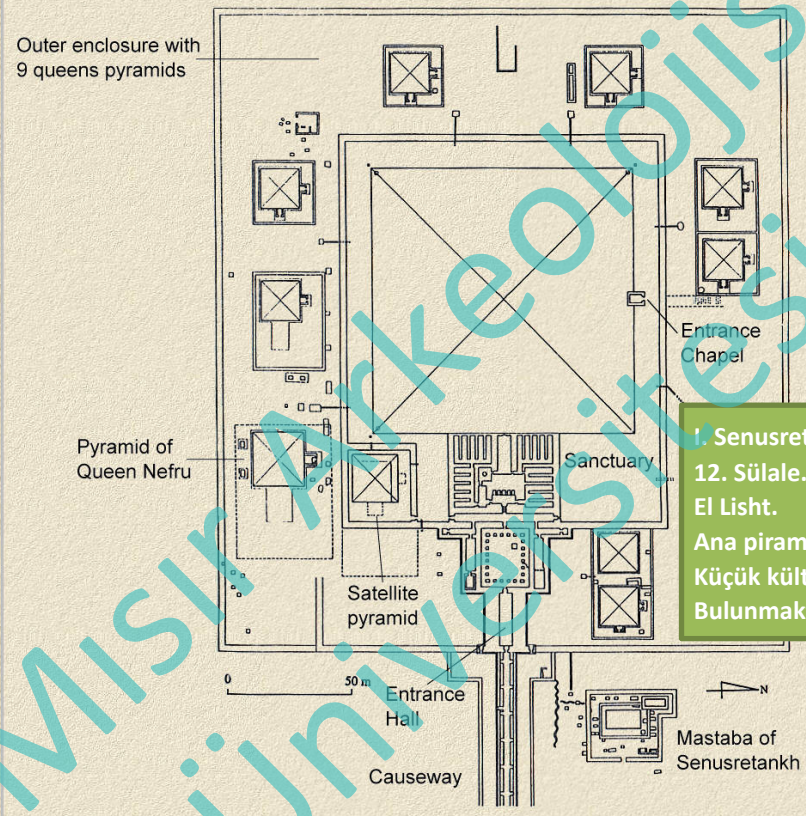
IV. Mentuhotep'in tahta çıktığı dönemde , başkentten daha uzak bölgelerdeki yerel yöneticiler yavaş yavaş güç kazanmaya başlamıştır ve IV. Mentuhotep tahta çıkışıyla birlikte bu yerel güçlere saygısını ifade ederek onların da desteğini almıştır. 11. Thebes sülalesinin son kralı olan IV. Mentuhotep, veziri tarafından tahttan indirilince, vezir Amenemhat tarafından yeni bir sülale (12. sülale) Mısır'ın başına geçer. Bu kral da 11. sülale gibi güney kökenli bir kraldır ve olasılıkla da hakimiyetini Thebes'den başlatmıştır. Ancak bu sülale de bu yerel güçlerin tamamı tarafından kabul görmemiş ve çok sayıda iç hesaplaşma meydana gelmiştir. I. Amenemhat, öldürüldükten sonra kral ailesi ve idari yöneticiler arasında bir kaos baş göstermiş, ancak bu durum yeni firavun tarafından kontrol altına alınmıştır. Bölgesel güçler yeni kurallarla direk olarak firavuna bağlanmıştır.

I. Senusret bu merkezileşmeyi genişletmiş ve önde gelen ailelerin oğullarını saraya yerleştirmiştir. Bu durumla birlikte idari yetkilerin tamamı da saraya gelmiştir. Bu dönem krallarından II. Amenemhat'ın gerçekleştirdiği en önemli iş Fayyum Vahasını ele geçirerek bu bölgeye piramidini yaptırmasıdır.

12. sülale kralları, Eski krallık dönemi krallarının piramitleri gibi şekillendirilmiş piramitler inşa etmiştir. Yeni piramit inşa teknikleri çok başarılı olmamış ve bu dönem piramitleri eski krallık örnekleri gibi iyi dayanıklı olamamıştır. Piramitlerin boyutlarında bir standart olmamasına rağmen, piramit komplekslerinin genel özellikleri olan vadi mabedi, geçit yolu, mezar mabedi ve piramit özelliklerinin tümünü bir araya getirmesi açısından Eski krallık geleneği ile tam bir uyum vardır.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

I. Senusret'in Piramit kompleksi.
12. Sülale. M.Ö. 1930.
El Lisht.
Ana piramit ve mabedin çevresinde
Küçük kült piramitleri ve 9 kraliçe piramiti
Bulunmaktadır.

12. Sülale krallarından I. Senusret'in piramit kompleksi Lish'te ele geçmiştir. Bu kompleks çok iyi korunmamış olmasına rağmen önemli bilgiler vermiştir.

12. sülalenin son kralları ve 13. sülale krallarının kısa süren hükümdarlık dönemi bir çok çatışma ve vahşi saldırı ile geçmiştir. 12. sülaleyi takip eden yaklaşık 150 yıllık dönemde yaklaşık olarak 70 kral Mısır'da hüküm sürmüştür. Çok kısa sürelerle hükümdarlık yapan bu krallar 13. sülale adı altında toplanmıştır. Ancak Tüm bu olumsuzluklara karşın idari sistem bozulmadan kalmayı başarmıştır. Örneğin 13. sülalenin son krallarından Neferhotep I, Byblos kralları ile bağlantı kurabilecek kadar güçlüydü.

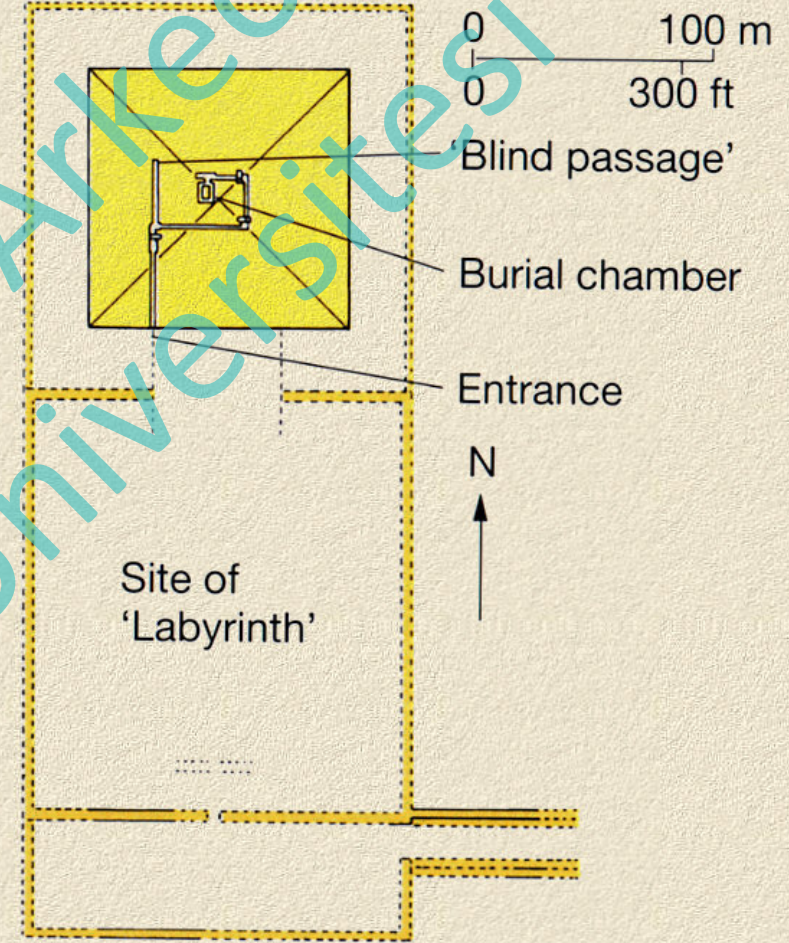
Bu dönemi takip eden dönemde ama, Mısır küçük küçük bölgesel güçlere ayrılır.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

The Pyramid of Amenemhet III

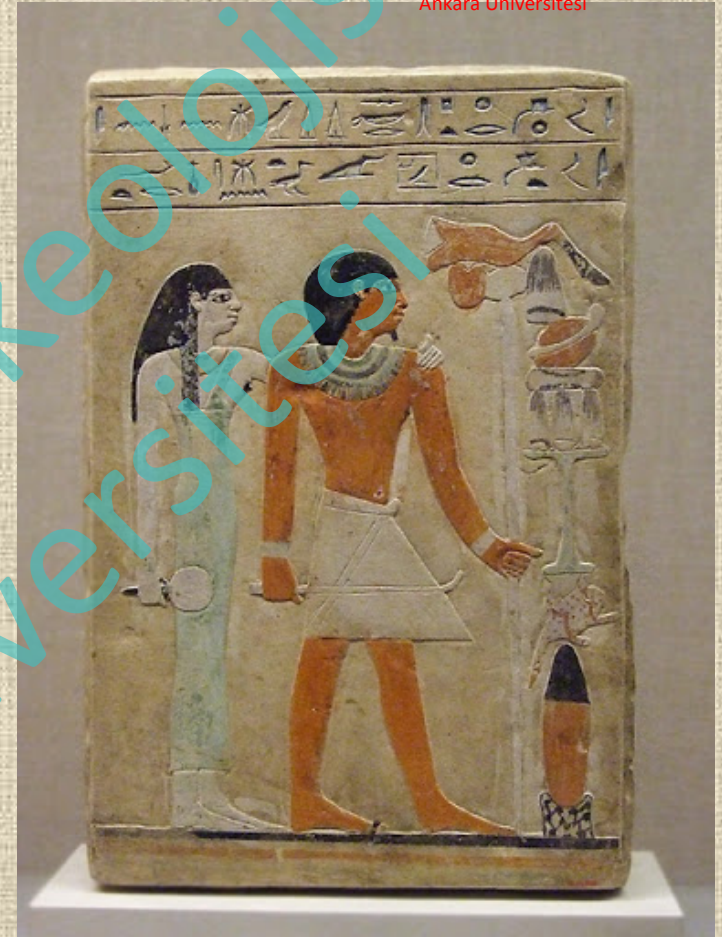
III. Amenemhat'ın Hawara'daki Piramidi kireçtaşı bloklarla inşa edilmiştir.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

11. Sülale

SANAT

11. sülalenin krallarından Mantuhotep'in hakimiyetinin 40. yılından itibaren tüm Mısır'ın tekrar bir kral altında bir araya getirilmesiyle birlikte güney, yaklaşık 100 yıllık bir boşluktan sonra yeniden kuzeydeki Eski Krallık anıtlarına ulaşabilmiştir. Bu dönemden itibaren Thebes'de gelişen sanat özellikle kral tarafından sonlandırılmış ve Eski Krallık sanatının izlerini taşıyan bir sanatın yeniden yeşermesi sağlanmıştır. Kral bu yolla Mısır'ın tekrar o eski güçlü dönemi ile bir bağ kurmuş olmayı istemiş olmalıdır. Tüm Mısırın bir yönetim altında birleşmesinden sonra yapılan sanat eserlerinde artık o 1. geçiş döneminin karakteristiği olan derin oyma veya yüksek kabartmalı figürlerin yerini daha alçak kabartma veya oymalı eserler almıştır. Gözlerdeki abartı artık ortadan kalkmış ve bunlar daha küçük yapılmaya başlanmıştır. Erkek figürleri daha maskülen olarak yapılmaya başlanmış ve omuzlar daha geniş yapılmaya başlanmıştır.

Dedu'nun Steli

12. Sülale (erken) (c. MÖ 1981-1952)

Boyalı Kireçtaşı. H: c. 38 x 25cm

Thebes, Yukarı Mısır.

Metropolitan Museum of Art

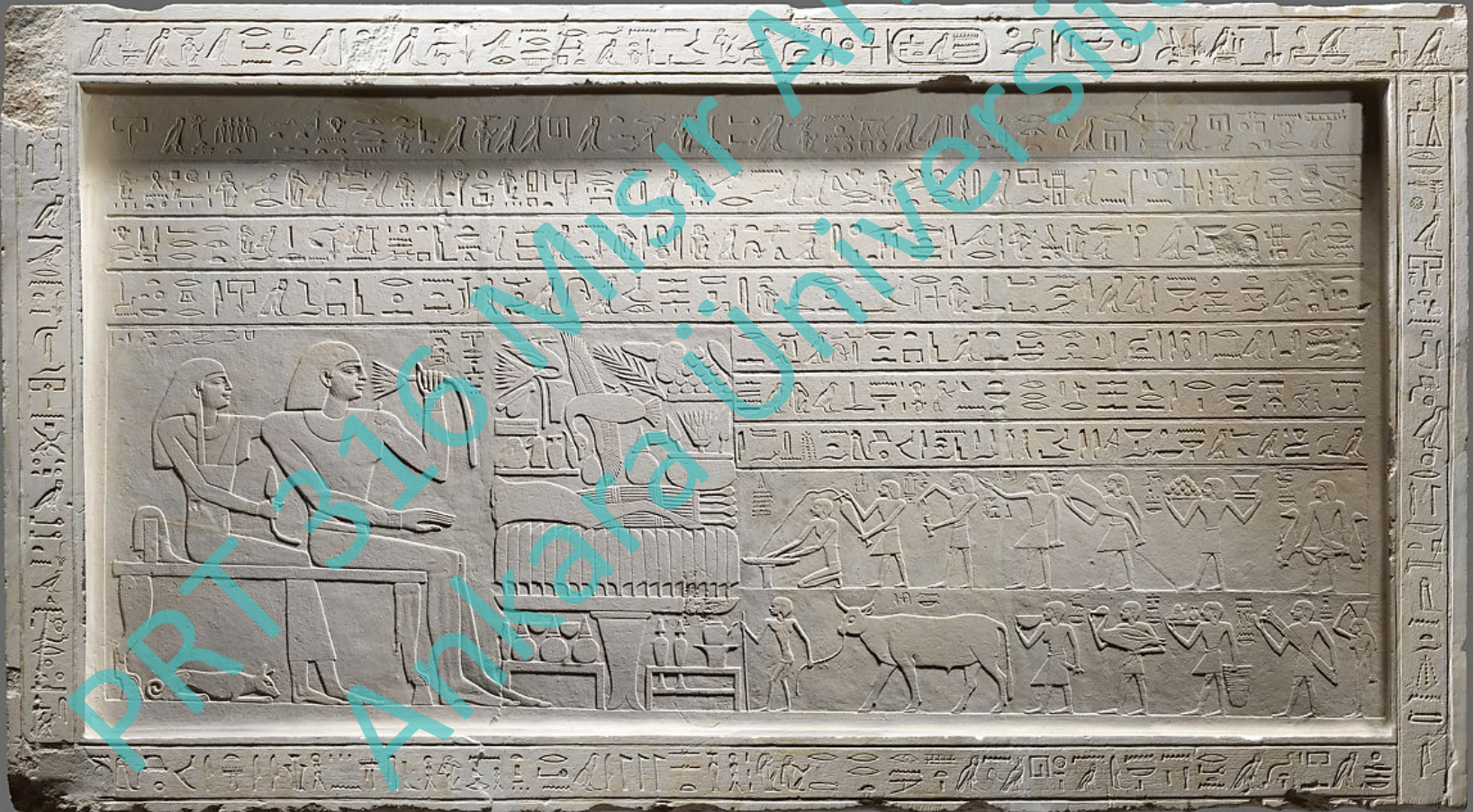
Orta Krallık
c. MÖ 2046-1793

11. Sülale

SANAT

PRT 316 - MİSİR ARKEOLOJİSİ v.1.0
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu
Ankara Üniversitesi

II. Mantuhotep'in Herakleopolis
Bölgesindeki bir idarecisi, Ithef'in
Steli. 11. Sülale (c. MÖ 2000-1988)
Kireçtaşı. H: c. 75 x 142cm
Metropolitan Museum of Art

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

11. Sülale

II. Mentuhotep'in Heykeli.
Batı Thebes. 11. Sülale.
Kumtaşından yapılmıştır ve boyalıdır.
H. 1.38m. W. 0.47m. Kahire.
II. Mentuhotep'in bu heykeli mezar kompleksi
içerisindeki Osiris mezarında ele geçmiştir.

Yüz ve vücut özellikle siyah boyalıdır. Üzerinde Sed
Festivallerinde giydiği beyaz kıyafeti vardır. Çok
Büyük bir seremoni sakalıyla gösterilmiştir. Başında da
Aşağı Mısırın kırmızı başlığı vardır.

SANAT

II. Mentuhotep'in Batı Thebes'deki mezar kompleksinden
11. Sülale. Boyalı kireçtaşı. H. 0.38m. L. 0.98m. New York.
Kral burada Tanrı Amun-Min'in önünde dua eder şekilde
Gösterilmiştir. Arkasında kraliçe Hathor vardır.
II. Mentuhotep, Yukarı Mısırın beyaz kıyafeti ile gösterilmiştir.
Kralın ölümsüzlüğü uzun takma sakalla verilmiştir.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

SANAT

11. Sülale

II. Mantuhotep'in mezarında ele geçen sanat eserlerine bakıldığında, mezar anıtının kuzeyinde daha çok yukarı Mısır başlıklı kral heykellerinin bulunduğu görülürken, güneyde de aşağı Mısır başlıklı heykellerin olduğu görülmektedir.

Mantuhtep'in dönemindeki kabartmalı eserlerde stil açısından önemli bir değişiklik göze çarpmasına rağmen, heykel sanatında daha çok 1. ara devirdeki Thebes stiline devam ettiği izlenir. Gözler büyük.

Mabedin tüm duvarları boyalı kabartma sahnelerle bezenmiştir. Bu eserlerin daha çok Eski krallık dönemi stilini adapte ettiği görülür. Mezar anıtının ön kısmında daha çok kralın kazandığı zaferler, yaptığı avlar ve kült sahneleri görülürken, arka kısımda bulunan bezemelerde daha çok kralın tanrı Amun Ra ile olan ilişkisi ve kralın tanrılar tarafından kutsanışı tasvir edilmiştir. Mezar mabedinin en arkadaki küçük odasında kralın insan boyutlarından daha büyük bir heykeli yer almaktaydı.

II. Mentuhotep'in ayakta duran heykeli. Batı Thebes. Mentuhotep'in ölüm mabedinden. 11. Sülale. M.Ö. 2000. Kumtaşı. H. 1.83m New York. Bu dönemde Thebes tanrıları Amun ve Montu da devletin Resmi tanrıları arasına girmiştir.

II. Mantuhotep'in Deir el Bahri'deki Mezar kompleksinden boyalı bir kumtaşı heykel başı. Kral, yukarı Mısır'ın beyaz başlığını giymektedir. H: 38cm.

11. Sülale
British Museum.

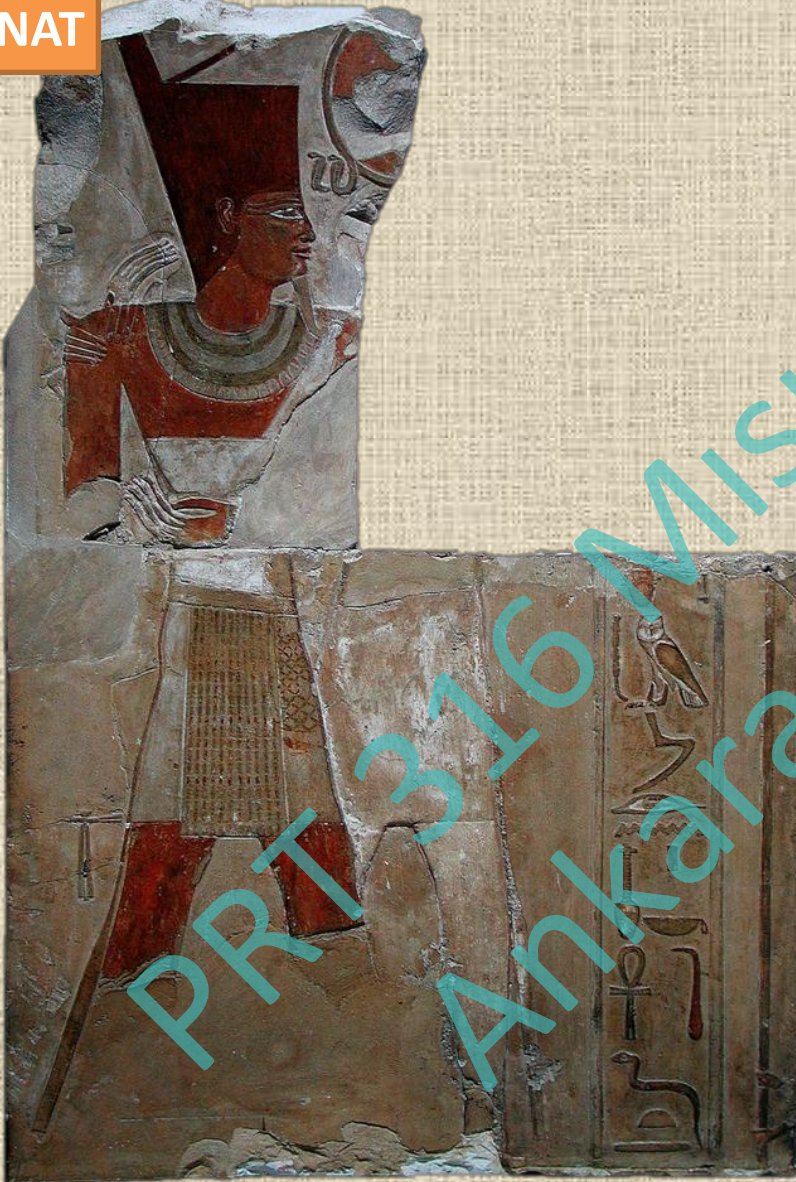
Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

SANAT

11. Sülale

PRT 316 - MİSİR ARKEOLOJİSİ v.1.0
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu
Ankara Üniversitesi

Savaş sahnesi ve mağlup olan Asya kökenli figürler.
Kuzey kökenlilerin daha soluk renkle yapılan ten renkleri, Mısırlıların daha koyu renginden farklılık göstermektedir.
II. Mantuhotep'in Thebes, Deir el Bahri'deki Mezar kompleksinden
H: 54cm.
11. Sülale
British Museum.

Tanrı Montu'nun Aşağı Mısır başlığı giymiş II. Mantuhotep'i kutsaması.
Kabartmaların yüksek yapılmamış olması ve kazıma detayların azlığı,
Bu eserin Mısır'ın yeniden birleşmesinden sonra görülen stile ait olduğunu kanıtlar.
II. Mantuhotep'in Thebes, Deir el Bahri'deki Mezar kompleksinden
Boyalı kireçtaşı stel
H: 77cm.
11. Sülale
British Museum.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

SANAT

12. sülale döneminde Mısır sanatında yeni bir uygulamada göze çarpar. Bu dönemde Memphis kaynaklı grid sistemi üzerine yapılan eserler karakteristik bir sanatı ortaya koyar. Thebes stilindeki daha doğal tasvirlerin yerini alan bu sanatta belli oranlar kullanılarak yapılan kabatma steller ve heykeller tekrar o eski krallık dönemi eserlerinin stiline yakın bir düzenleme ile yapılırlar.

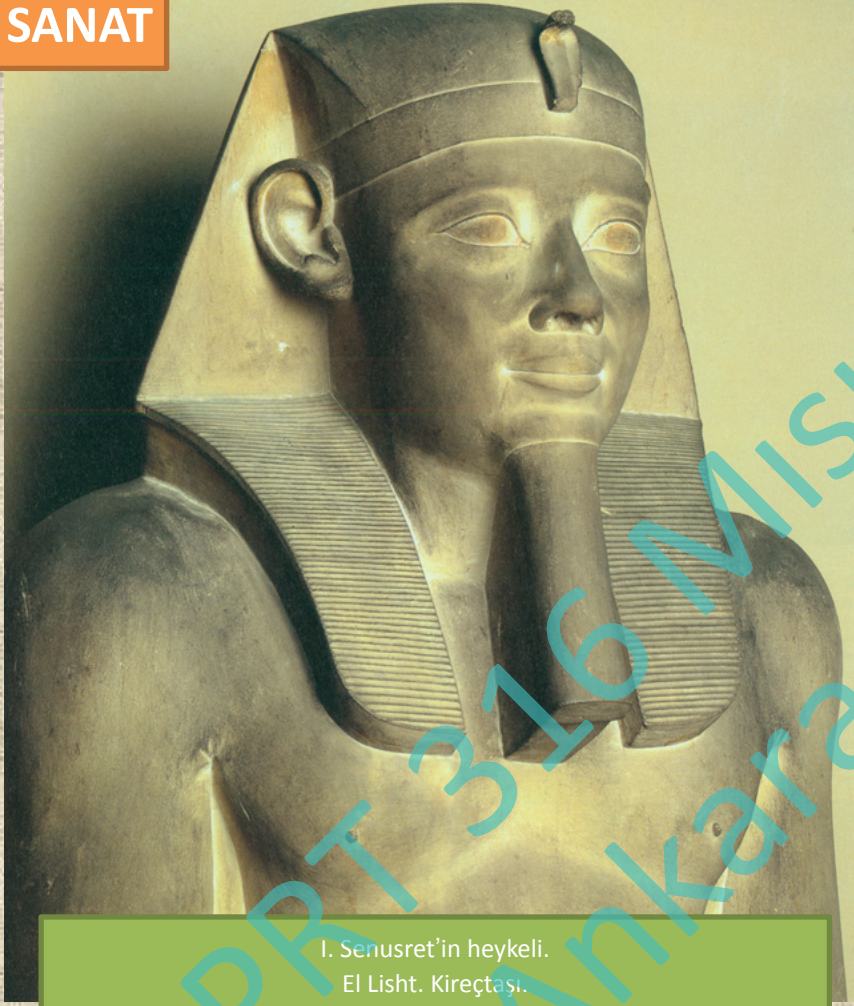

Heykeltıraş Userwer'in stelinden bir detay. Sanatçının kabartma olarak yapmayı planladığı motifleri önce gridlerle işaretleyerek oranları sağlaması.
12. Sülale
British Museum

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

SANAT

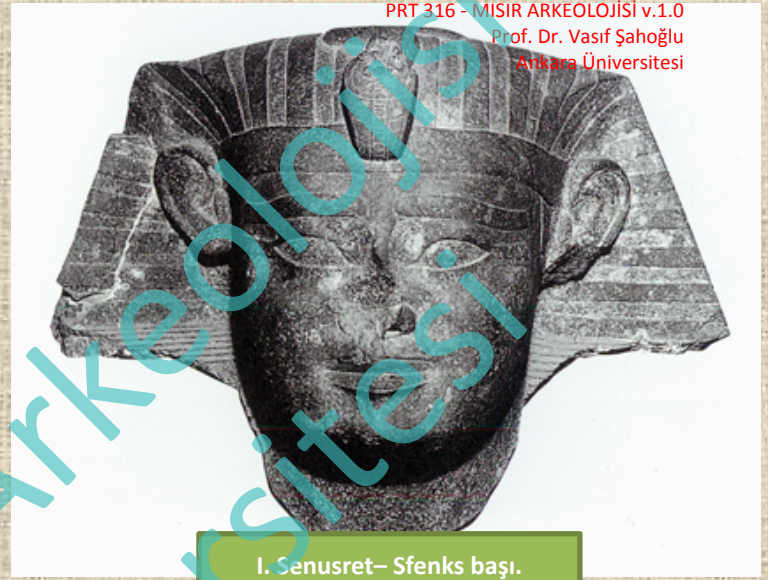
I. Senusret'in heykeli.

El Lisht. Kireçtaşı.

12. Sülale. H. 2.00m W. 0.58m

Kahire

Mabet bölgesinde bir çukur içerisinde gömülü olarak bulunan 10 heykelden birisidir. Genç bir idareciyi temsil eder belki de zamanın modasına uymayan bir şekildeydi ve o yüzden gömüldü.

I. Senusret– Sfenks başı.

12. Sülale. Karnak. M.Ö. 1950

Granit. H. 38cm. Kahire Müzesi.

12. Sülale Kraliçelerinden.

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

SANAT

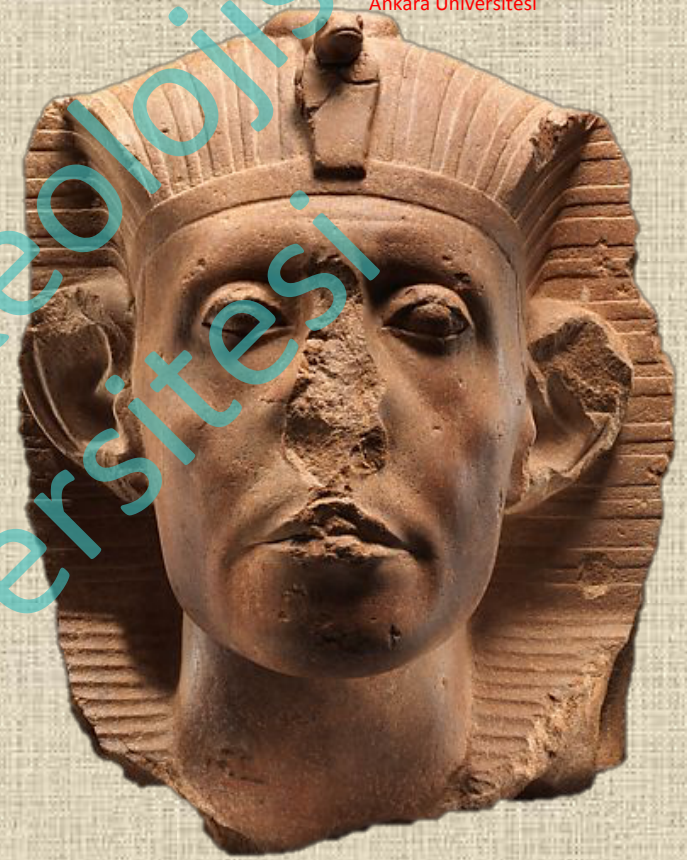
12. Sülale

III. Senurset
Hierakonpolis. 12. Sülale
M.Ö. 1860, Granodiorit.
H. 54.5cm W. 19cm
New York.

III. Senurset
Medamut'daki Mabetten
12. Sülale M.Ö. 1860, Granodiorit.

III. Senurset'e ait anıtsal heykelin başı
12. Sülale M.Ö. 1878-1840, Quartzit.
45x34x43cm

Orta Krallık
c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

SANAT

II. Amenemhat'ın Bronz Büstü
Altın ve gümüş dağ kristali kakmalar vardır.
Olasılıkla Faiyum'daki Sobek mabedinden.
H. 46cm

Amenemhat III – Dua eder pozisyonda.
Karnak. 12. Sülale. M.Ö. 1820.
Siyah Granodiorit. H. 110cm. Kahire

Orta Krallık c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

SANAT

I. Amenemhat'ın mabet kabartması. El Lisht'den. 12. Sülale. M.Ö. 1960. Boyanmış kireçtaşı
L:1.90m, H. 0.35m. New York.

12. Sülalenin ilk kralları I. Amenemhat ve I. Sesostis'in piramitleri ve bununla bağlantılı Dini kompleksleri Memphis yakınındaki el Lisht'te yapmışlardır. I. Amenemhat'ın mezarında Ele geçen bu kabartma örneği, döneminin en iyi örneğidir. Merkezde kral kıvrıkcık saçlı Bir perukla verilmiştir. Başının üzerinde yılan vardır. Güç sembolü olarak elinde asa ve Mekes olarak adlandırılan güç sembolünü taşımaktadır. Takma sakalı da yine ölümsüzlüğün sembolü olarak gösterilmiştir.

Firavun, Sol tarafında şahin başlı Horus ve Ölüm tanrısı Anubis ile birlikte gösterilmiştir. Her iki Tanrı da Amenemhat'a ank yani yaşam sembolünü uzatmaktadır. Tasvirin iki ucunda Yukarı Ve aşağı Mısır'ın kraliçeleri Nekhbet (sol) ve Uto (sağ) gösterilmiştir.

Orta Krallık
c. MÖ 2046-1793

12. Sülale

SANAT

III. Amenemhat'ın Nilin Tanrısını temsil ettiği düşünülen çift heykel.

12. Sülale. M.Ö. 1820. Granodiorit. Tanis. H. 1.60, W. 1.00

Bu eser büyük ihtimalle 12. Sülalenin son büyük kralı III. Amenemhet'in Hawara'daki Piramit kompleksinden daha sonra Tanis'e götürülmüş ve orada ele geçmiştir.

Bu heykelin çifte yapılmış olması aşağı ve yukarı Mısırın bir arada olduğunu temsil eder.